

«Sterven is privé»

DOOR GIDEON QUERIDO VAN FRANK

Met zijn kenmerkende ironische grijns komt François Ozon (1967) het hotel nabij Place de la Concorde binnen. Alsof hij zich altijd maar weer verbaast over al die media-aandacht: «Ik maak een film en word vervolgens bestookt met vragen van journalisten over de hele wereld. Wat zo'n film symboliseert en wat de diepere betekenis zou zijn. Meestal weet ik dat niet, of denk ik dat de visie van de maker er niet zo toe doet.»

In *Le temps qui reste* vertelt Ozon het verhaal van Romain (Melvil Poupaud), een dertiger die na een attaque te horen krijgt dat hij aan een terminale vorm van kanker lijdt. Hij heeft hooguit nog een paar maanden te leven. Romain vertelt dit aan niemand, sterker nog: hij breekt met iedereen die hem dierbaar is, behalve met zijn grootmoeder (een glansrol van Jeanne Moreau). Deze laatste maanden wil hij in de uiterste eenzaamheid ondergaan.

Dit uitgangspunt sluit nauw aan bij Ozons meest recente films, die allemaal gaan over verlies en verwerking. Zijn voorlaatste film, *5x2*, gaat over een stukgelopen relatie en in *Sous le sable* staat het verlies van een naaste centraal. En zelfs Ozons vroegere drama's eindigen, ondanks hun ogenschijnlijk absurde inhoud, allemaal op een wrange manier: uiteindelijk komt iedereen oog in oog met de dood te staan.

Vanwaar deze fascinatie?

Steeds meer lijken de films van François Ozon (*Sous le sable*, *5x2*) te gaan over verlies en rouw. Zijn nieuwste, *Le temps qui reste*, vormt hierop geen uitzondering.

François Ozon: «Ik ben niet gefascineerd door de dood, ik ben erdoor geobsedeerd. Waarom? Was het niet Montaigne die zei dat we elke dag moeten denken aan onze dood? Veel mensen zijn zich niet genoeg bewust van hun sterfelijkheid. Dat het over heel veel jaar of over een minuut allemaal voorbij zal zijn. Voor mij is deze gedachte heel belangrijk. Maar daar is ook alles mee gezegd: ik koester geen filosofische illusie dat dit besef me beter zal voorbereiden op de dood. Ik denk ook niet dat ik meer grip op de dood krijg door het te verbeelden. Geen enkel mens heeft hier grip op. Wel helpt de verbeelding van de dood mij meer grip te krijgen op het leven zelf.»

Verwacht geen belerende levenslessen in *Le temps qui reste*. Integendeel, Romain laatste weken zijn gevuld met conflicten die niet bevredigend worden uitgesproken. De aanstormende dood zorgt voor een kloof tussen Romain en de rest van de wereld en belemmert de toch al apathische Romain in daadwerkelijke communicatie. Verlossing op dat gebied blijft tot het einde uit. Na het horen van de diagnose breekt Romain op brute wijze met zijn zus en gooit hij zijn vriend ogenschijnlijk zonder reden het huis uit. *François Ozon: «Dat Romain al zijn naasten wegjaagt, heeft niets met voorkomendheid te maken – dat hij ze zou willen weghouden van het meemaken van een pijnlijk sterfbed. Een dergelijke, weliswaar verwrongen motivatie zou voor hem pleiten. Maar ik zie Romain als een egoïstische jongeman die de emoties van anderen niet aankan en hen liever verstoot dan hun medelijden te moeten verdragen.»*

Toch zijn ook andere redenen denkbaar. Misschien is Romain boos op zijn naasten, omdat zij wél blijven leven, en is zijn gedrag een vorm van wraak. In een wat meer existencialistisch licht kun je Romain handelen interpreteren als een tijdelijke overwinning op de dood. Hijzelf beëindigt alle connecties met het leven, voordat de dood dat voor hem doet. *Ozon: «Allemaal plausibel, maar ik zie het veel eenvoudiger: Romain is dit leven zat en heeft geen behoefte meer rekenschap te geven aan de wereld om hem heen. Hij wil met rust gelaten worden en alleen, op zijn manier sterven. En waarom ook niet? Heeft niet iedereen het recht om op zijn eigen manier te sterven? Sterven is een privé-aangelegenheid.»*

Na een stilte: «Want waarom zouden terminale patiënten en slachtoffers in het algemeen helden moeten zijn? In Hollywood-films worden ze zo geportretteerd en is elke aidspatiënt een heilige, een voorbeeld van rechtvaardigheid en naastenliefde die zijn laatste wijze levenslessen aan de mensheid verkondigt. Na van alle mensen en van alle aspecten uit zijn leven een holistisch geheel gemaakt te hebben en na een verzoenend afscheid hiervan, kan hij aan zijn apotheose beginnen. Want alles is op zijn plaats gevallen. Daarna volgt de aftiteling op hoopvolle muziek en kan de kijker gerustgesteld naar huis gaan. Ik denk dat het leven en de dood veel banaler zijn. Romain is een egoïst die er niet voor kiest te vechten en gewoon doodgaat. En hij komt niet helemaal in het reine met zijn naasten en hij destilleert geen

François Ozon en Christian Sengewald tijdens de opnamen van *Le temps qui reste*

levenslessen. Zoals zo vaak in het echte leven niet wordt gedaan. Het enige wat hij doet is sterven na zijn leven geleid te hebben. Mensen vinden mijn werk wrang of meedogenloos ten opzichte van de menselijke conditie. Maar ik denk dat het geven van valse illusies een stuk wreder is.»

U zegt dat verbeelding u helpt meer grip op het leven te krijgen, maar tegelijkertijd bent u wars van illusies en éénduidige boodschappen. Wat is dan de meerwaarde van die verbeelding?

François Ozon: «Films maken is een beetje voor God spelen, de regisseur bepaalt alles. Leuk, maar dat wil niet zeggen dat ik daarom de meest fantastische scenario's bedenken. Veel interessanter vind ik het om dicht bij het leven te blijven en experimenten uit te voeren. In veel van mijn films laat ik de fragiliteit van het leven zien. Dat het zo over kan zijn, zoals in *Le temps qui reste* en in *Sous le sable*. Deze thematiek interesseert mij, want door dit soort verhalen waardeer ik het moment waarop ik nú leef des te meer. Maar dit is wel de enige grip die ik op mijn leven heb. Voor de rest is het leven tamelijk absurd. En in tegenstelling tot menige Hollywood-film ontbreken in mijn films om die reden eenduidige boodschappen en betekenissen. Ik ben immers een realist, geen romanicus. Dát probeer ik in mijn films over te brengen. Maar de kijker is vrij, hij mag ervan maken wat hij wil.»

Ook Ozons voorlaatste film, *5x2*, gaat over verlies, niet van een leven, maar van een huwelijk, dat in omgekeerde volgorde stukloopt. De film begint met het ondertekenen van de scheidingsakte en besluit met de eerste ontmoeting op vakantie. Het verschil tussen beide films is dat in *Le temps qui reste* een verlies wordt geanticipeerd, terwijl *5x2* een terugblik is op iets wat verloren is. Wat beide films gemeen hebben is dat het uiteindelijke verlies onontkoombaar is en dat hier geen enkele moraal of boodschap aan wordt verbonden. Betekenisloos als het leven zelf. Ozon, gniffelend: «Hoewel *5x2* een sober relaas is van de teloorgang van het huwelijk beschouw ik het als mijn meest optimistische film.»

Het einde, dat wil zeggen het verlies, werpt overal zijn schaduw over. Zelfs het geluk dat

FOTO CINEMEN

getoond wordt is in deze anti-chronologische manier van kijken wrang en in het gunstigste geval melancholisch, bitterzoet. De kijker weet dat het snel voorbij zal gaan. Dit lijkt op de rancuneuze manier waarop Romain de rest van de wereld en de maanden die hij nog heeft te leven bejegent. Alles staat in de schaduw van de dood, alles is gedoemd en daarom volslagen betekenisloos. Ozon: «Dit is een manier waarop veel terminale patiënten hun einde zien. En begrijp me niet verkeerd: dat is hun goed recht en waarschijnlijk heel realistisch.» Gepassioneerd: «Ik geef de voorkeur aan een andere manier van kijken. Elke relatie, elk leven is van voorbijgaande aard. Maar wat mij interesseert, en misschien ook wel troost, is om ook hierin wéér de ambiguïteit te tonen. Want juist door mijn pessimisme waardeer ik zaken die nog wel goed gaan des te meer. Waar het mij om gaat is het moment. Dan is het niet belangrijk dat iets uiteindelijk voorbij of verloren gaat. Niet het einde telt, maar de ervaringen, de successen en de verliefdheden die je toch maar mooi hebt meegemaakt.»

Zo eindigt *5x2* idyllisch met de eerste ontmoeting die al deze ervaringen uiteindelijk mogelijk zal maken. Twee mensen staan aan de vooravond van een liefde. Met recht een *happy end*. En door middel van herinnering en kunst kan dat ene begin blijven bestaan, gekoesterd worden en keer op keer plaatsvinden. Ozon: «Door de menselijke verbeelding is iets nooit helemaal verloren.»

Een dergelijke narratieve truc zit niet in *Le temps qui reste*. Romain blijft eenzaam en

zijn dood blijft betekenisloos, maar er is één uitzondering, één subtiel detail waarmee de film zich iets van de thematiek van *5x2* toe-eigent. In *Le temps qui reste* blikt Romain een aantal keren vertederd terug op zijn jeugd. Deze tableaux vivants vergezellen Romain gedurende de film als gelukkige demonen naar zijn dood. In onsamenhangende flarden ziet hij zichzelf spelend als kind op het strand, met zijn vader in het bos bij een dood konijn, met een vriendje in de kerk. Kleine onbeduidende taferelen uit het verleden.

Ozon: «Deze beelden hebben geen diepere betekenis en zijn volslagen willekeurig. Zowel voor Romain als voor de kijker. Maar met het oog op de dood belangrijk, omdat dit gedeeltes van een leven zijn. En daarom mooi, bijna poëtisch in hun geleefde fragiliteit. Zomaar momenten. Het toch-maar-hebben-meege-maakt van die momenten en de herinneringen eraan, dat is wat uiteindelijk telt.»

Zoals alle kinderen draagt het kind Romain in deze beelden een belofte in zich: nog meer leven, toekomst. Een waargemaakte belofte, want Romain heeft dat leven, hoe kort ook, geleefd. Romain's ontroering om deze beelden neemt ten slotte de overhand en breekt zijn cynisme. Van een verzoening met de wereld is uiteindelijk niet echt sprake, maar wel met zichzelf. Wanneer Romain zijn laatste adem uitblaast en de zon ondergaat, weet je dat dit een gelukkige dood is. Omdat hij heeft geleefd, omdat hij aanwezig is geweest.

• *Le temps qui reste* is vanaf 24 november in de bioscoop